

Reportatge

D'El Arte Cristiano al Museu dels Sants d'Olot

Jesús M. Gutiérrez

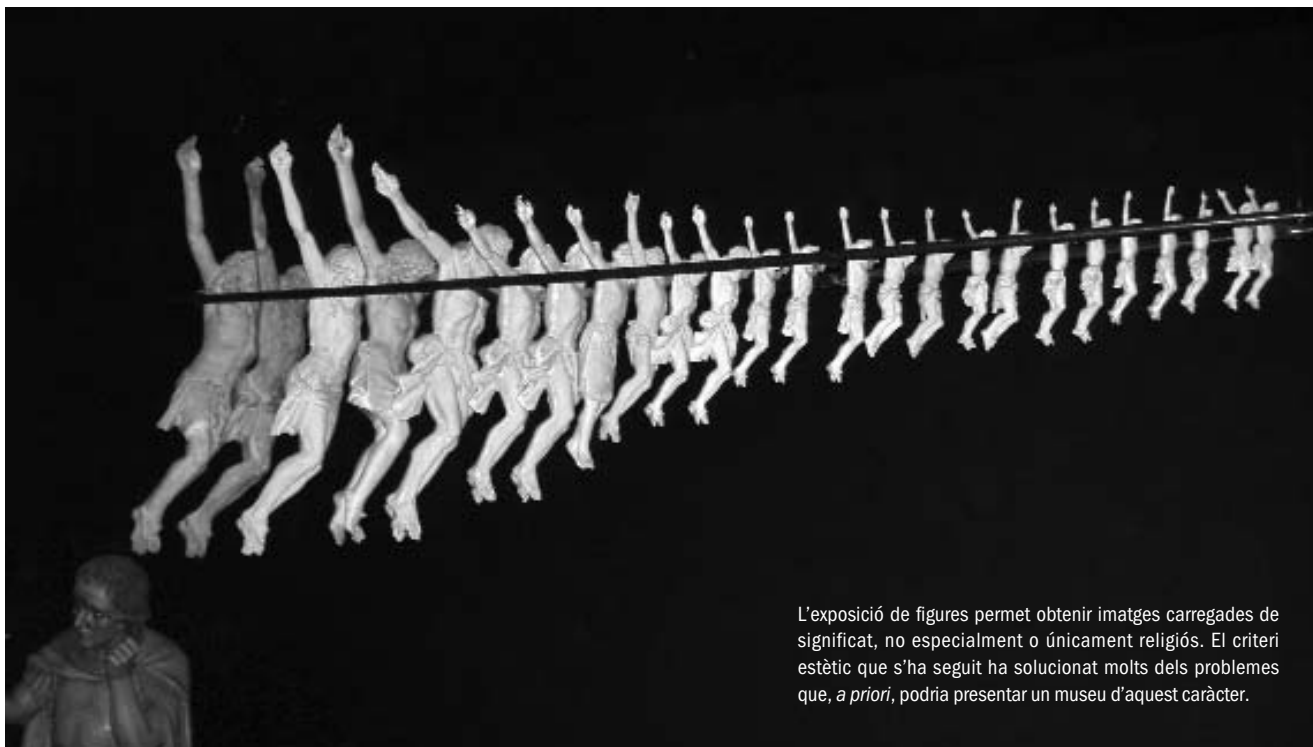
El nou Museu dels Sants d'Olot ha convertit l'antic taller d'El Arte Cristiano dels germans Vayreda i de l'Avi Berga en una mostra permanent del procés de producció de les imatges religioses, que, en el cas d'Olot, supera de llarg els cent anys d'història. El procés de gestació ha estat llarg perquè el projecte era complicat i difícil.

Una idea llargament covada

La idea de fer un Museu dels Sants d'Olot va sorgir a la premsa local dels anys seixanta i va ser recuperada per l'Administració municipal dels primers noranta, quan Pere Macias era alcalde, especialment a partir del 2002, any en què el consistori va passar a fer-se càrrec de la gestió de l'antic edifici d'El Arte Cristiano, el primer i més rellevant taller d'imatgeria religiosa que ha tingut la ciutat i, per extensió, el nostre país.

Malgrat la temàtica, no s'ha pretès fer un museu de religió, cosa que s'agraeix, per la dosi de beateria que hauria pogut comportar. Es tracta d'explicar un per un tots els passos que representa l'elaboració industrial de les imatges (podríem dir que artesanal, en sentit positiu, atès el continu contacte manual amb la peça per

part dels operaris i la incorporació de valor afegit en alguns dels processos finals de decoració de les peces) i de convertir un taller real en un museu-mostra de la seva activitat. Però la seva peculiaritat principal és el manteniment del procés en un temps real «congelat», com si no hagués canviat res en els seus més de cent anys d'existència. Durant aquest període, la imatgeria ha tingut una gran importància econòmica per a l'estructura social i productiva de la ciutat. A més, òbviament, de la seva significació, la visita al museu no es limita a la lectura dels plafons explicatius, sinó que es desenvolupa en l'espai i el moment reals, ja que els visitants veuen com es fa una imatge. Es tracta, doncs, d'una interessant proposta de museu *in situ*.

L'exposició de figures permet obtenir imatges carregades de significat, no especialment o únicament religiós. El criteri estètic que s'ha seguit ha solucionat molts dels problemes que, *a priori*, podria presentar un museu d'aquest caràcter.

Un taller-museu molt didàctic

La primera proposta museística ja integrava el projecte de museu dins d'una visió més àmplia, al voltant del Museu Comarcal de la Garrotxa. Actualment, juntament amb el Museu de l'Hospici, el Museu dels Sants d'Olot és un referent artístic de primer ordre, no només comarcal, tal com s'explica més avall.

La idea original era donar a conèixer les característiques del procés de producció artesanal de les imatges d'Olot. Es van haver de decidir les línies museològiques sobre les quals havia de funcionar. Es tractava de determinar quin era el model de museu que es volia: un model clàssic d'exposició dels materials que omplen les diferents sales de què consta l'espai, de visitant passiu, que no pot intervenir en el procés de formació-informació més enllà de l'observador que va passant d'una sala a una altra, sense diàleg ni interacció, limitat al simple monòleg expositiu; o bé un model més interactiu, en què es presenten els materials al visitant i es produeix un diàleg actiu, un intercanvi d'inquietuds, entre l'observació, per part del visitant, i la presentació dels mateixos materials.

Lògicament, l'opció triada va ser aquesta segona. L'estructura del Museu, doncs, no respon a la presentació tradicional a què estem acostumats, cosa que no deixa de ser un repte, que em sembla que ha estat ben resolt per la direcció.

Això s'ha aconseguit convertint la visita en una mena d'estada en un taller on intervenen treballadors reals, no actors ni perso-

natges que fan dramatitzacions o representacions teatrals: es tracta de veure el procés verídic, des de com es manipulen les pastes d'emmotllatge, passant per com es fan els retocs, fins al moment que la figura passa a la secció d'acabats, que és on intervenen els darrers operaris i on la imatge queda llesta per a la seva expedició allà on s'ha fet la comanda.

Aquesta idea de museu no ha resultat gens senzilla de dur a terme. Calia solucionar alguns problemes importants: en primer lloc, adaptar un espai que no estava pensat com a expositor, la qual cosa no ha estat fàcil, i més tenint en compte que el mateix edifici era una obra catalogada, amb un considerable valor artístic i simbòlic.

En els pisos inferiors es troba el taller, on encara es treballa seguint les tècniques tradicionals. És en aquesta part del recorregut (al qual s'arriba a través de l'escala central de l'edifici, la mateixa que s'ha utilitzat des del moment que es va construir) on s'ha fet un esforç pedagògic més gran per tal que el visitant, especialment aquell que no tingui una idea gaire clara del procés ni dels materials que s'empren en l'elaboració de les figures, pugui realitzar un petit exercici de comprensió de tot plegat: es visita el taller a través d'uns finestrals des d'on es poden contemplar els operaris treballant. Es tracta especialment d'entendre el procediment de treball del cartró fusta i de l'obtenció de les figures a partir dels motlles. És, potser, la part més espectacular i alhora més didàctica del museu, ja que és altament formatiu veure els treballs

L'edifici és un magnífic exemple d'estil neogòtic.

directament, observar cadascun dels passos, de les operacions que fan els treballadors, comprovar com, a poc a poc, allò que era un simple projecte va prenent una forma delicadament treballada fins que s'arriba al seu acabament.

A la visita es pot comprovar també com s'ha anat simplificant o perfeccionant el procediment a partir dels diferents materials experimentats (guixos, cartró pedra, ciment o fang cuit), sempre amb la voluntat de fabricar peces de caràcter religiós que siguin versemblants i, sense ser fràgils, cada cop més lleugeres. En aquest sentit, la introducció del cartró fusta va representar una autèntica revolució tècnica en els processos de treball dels tallers d'imatgeria.

La recepció se situa en el nivell de carrer. Té tres dependències principals: una sala en què es projecta l'audiovisual sobre la història de la imatgeria olotina; la botiga, on hi ha una petita exposició dels models que encara es produeixen en els tallers que estan actius actualment, i la sala d'exposició dels models escultòrics, autèntica joia del Museu, amb una disposició molt original, ja que agrupa les imatges per volums, en una autèntica «assemblea»

de figures. Algunes són d'autors tan reconeguts com Miquel Blay, Celestí Devesa, Rafael Atché, Venanci Vallmitjana, Josep Llimona i un llarg etcètera. Deixant de banda l'originalitat de la seva disposició, és una sala «viva», ja que el taller de fabricació de figures encara l'utilitza com a magatzem per obtenir els seus models, segons els encàrrecs. Es tracta, doncs, d'una sala amb una atmosfera especial, que ens permet acostar-nos a peces que són autèntiques obres d'art.

En els pisos superiors, construïts com a habitatge pel mateix Marian Vayreda, hi ha les sales d'exposició de figures dels prop de quaranta tallers que han mantingut la seva activitat al llarg del segle XX a la ciutat. No cal dir que no tots tenen la mateixa qualitat. També hi ha sales que acullen quadres de processó de Setmana Santa o grups escultòrics i algunes figures de la faràndula olotina, sortits dels mateixos tallers.

A l'espai reservat per a capella particular de la família de Marian Vayreda, s'hi exposa una col·lecció de figures de pessebre –una altra de les activitats que caracteritza l'activitat de la imatgeria religiosa a Olot– i una bona mostra de l'obra de Ramon Amadeu, un dels escultors que va deixar més petja a la ciutat, la influència del qual encara és visible en molts artistes locals. La visita a aquests espais permet fer-se una molt bona idea de com era l'habitatge del pintor, amb algunes dependències magnífiques, com el petit menjador amb vitralls decorats i alguns dels terres originals, de dissenys modernistes. Aquests espais més íntims s'han concebut amb la voluntat d'exposar alguns elements propis dels Vayreda, com ara quadres i alguns plafons que expli-

La intervenció que s'ha fet per tal de convertir l'antic El Arte Cristiano en Museu ha obligat a habilitar un espai de dipòsit, gestió i expedició del taller.

El Arte Cristiano es va crear el 1880 amb la voluntat de donar sortida a molts dels alumnes de l'Escola d'Art

Espai acollidor i ben estructurat, la botiga permet copsar l'obra actual dels pocs tallers que encara produeixen a Olot.

quen que entre aquestes parets el pintor va realitzar bona part de la seva obra artística.

El pis més alt està ocupat per una sala d'exposicions temporals, la direcció del Museu i un espai reservat als tallers de formació (per a escoles, artesans i interessats).

Una activitat reconeguda i de qualitat

El Arte Cristiano es va crear el 1880 per iniciativa de Josep Berga, Joaquim Vayreda i Valentí Carrera. Amb la voluntat de donar sortida a molts dels alumnes de l'Escola d'Art –que dirigia el mateix Berga–, el taller es va especialitzar en imatges religioses –no en va tant Berga com Joaquim i Marian Vayreda, aquest últim vinculat a l'empresa posteriorment, eren caps visibles dels corrents carlins de la comarca i profundament religiosos.

L'èxit de la idea va ser tan gran que ben aviat van anar sorgint altres tallers, moltes vegades de treballadors segregats i formats en tallers que abandonaven per formar el seu propi negoci. Així es va arribar fins a un nombre aproximat de 40 tallers, que en el seu moment àlgid donaven feina a un miler llarg de treballadors.

Actualment, de tallers no en queden ni una desena. Ni avui ni abans, mai no han tingut la mateixa qualitat. Sembla que la precisió, l'exactitud i la qualitat dels treballs d'El Arte Cristiano no han estat assolits per la resta, potser a causa de la dificultat d'obtenir bons motlles, potser a causa de l'existència de grans artistes de reconeguda factura en el taller originari. La diferent qualitat de les obres d'uns i altres tallers permet identificar perfectament a quin

han estat fetes. Les peces d'El Arte Cristiano són valorades i reconegudes a molts de llocs. L'estiu del 2007, per exemple, en una visita turística al convent de l'Encarnación de Madrid –una de les dues comunitats de clausura que encara queden en el centre de la ciutat–, la guia va destacar, en arribar a l'església del convent, la presència d'una imatge de sant Llàtzer procedent d'Olot i va fer un petit comentari sobre l'activitat imatgera. També va indicar que li constava que s'havia obert un museu «de los Santos» en un antic taller d'art religiós, i que era «muy interesante de visitar». Un comentari elogiós que, des de la distància, sorprèn. Ben a prop del convent de l'Encarnación i de l'altre convent, el de les Descalzas Reales, hi ha el carrer de San Ginés, que té obertes diverses botigues d'objectes religiosos, algunes de les quals són d'imatges: les d'El Arte Cristiano, perfectament identificables per la qualitat dels seus acabats, estan identificades amb petits rètols que les destaquen pel valor del seu origen.

Jesús M. Gutiérrez és historiador i professor de secundària.

Durant la visita, un conjunt de monitors reproduïen fidelment les parts del procés que no es poden veure directament al taller.

Per saber-ne més

Introduir-se en aquest petit univers artesanal i artístic es pot fer fàcilment llegint, entre d'altres, aquestes tres publicacions:

CUÉLLAR i BASSOLS, Alexandre: *Els «Sants» d'Olot. Història de la imatgeria religiosa d'Olot*. Edicions del Bassegoda. Olot, 1985.

FERRÉS, Pilar: *El Arte Cristiano: passat i present d'una indústria artesanal*. El Arte Cristiano. Olot, 2006.

El Museu dels Sants d'Olot. Institut de Cultura de la Ciutat d'Olot, Institut del Patrimoni Cultural de la Universitat de Girona i Museu Comarcal de la Garrotxa. Olot, 2002.